

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

**РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ : СУТНІСТЬ ТА
СПЕЦИФІКА**

Навчально-методичний посібник

Укладач: Н. Д. Трофаїла

Умань
ВПЦ «Візаві»
2021

УДК 37.015.3:159.942(075.8)

T76

Рецензенти:

Іщенко Л. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри психології та педагогіки розвитку дитини Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Яблонський А. І., доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та інклюзивної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського;

Княжева І. А., доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендовано до друку Вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 10 від 26 січня 2021 року).*

Розвиток емоційної сфери дітей: сутність та специфіка : навч.-метод. Т76 посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Н. Д. Трофаїла. – Умань : Візаві, 2021. – 135 с.

У навчально-методичному посібнику висвітлено зміст, завдання та методи діагностики емоційного стану дітей дошкільного віку.

Активному засвоєнню матеріалу сприятимуть тексти лекцій, вимоги до написання та тематика індивідуальних навчально-дослідних завдань, список рекомендованої літератури, додатки.

Видання адресоване студентам педагогічних вузів, вихователям та батькам, щоб допомогти створити навколо дитини світ високої емоційної культури.

УДК 37.015.3:159.942(075.8)

©Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Теоретичні аспекти визначення проблеми емоційного розвитку дошкільника	7
Тема 1. Емоційний розвиток дитини дошкільного віку як психолого-педагогічний феномен	7
Тема 2. Загальна характеристика емоцій	27
Тема 3. Емоційне реагування	35
Тема 4. Прикладна роль емоції.....	44
Тема 5. Роль і функції емоцій	50
Тема 6. Емоційний інтелект як стратегічний важіль для лідерства.....	59
Тема 7. Емоційна стійкість	64
Тема 8. Вплив сім'ї на емоційне благополуччя дошкільника..	68
Тема 9. Емоційна здатність розуміти емоцій інших	72
Тема 10. Ідентифікація емоцій за мімікою та пантомімікою..	77
Тема 11. Керування емоціями.....	84
Тема 12. Дитячі страхи.....	94
Тема 13. Вплив музики на емоційний стан дитини.....	101
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Діагностика емоційного стану дошкільників.....	113
Тест на обізнаність з різновидами емоцій та невербальних засобів їх вираження (Н. Д. Трофаїла).....	113
Анкета щодо обізнаності з особливостями соціально-емоційного розвитку та специфікою емоційних проявів у дітей ...	115
Анкета нервово-психічного розвитку дитини та її емоційних особливостей (А. В. Запорожець).....	117
Творче завдання вірш «Моя чарівна дитина».....	118
Тест «Малюнок сім'ї».....	119
Тест на оцінювання емоційного ставлення до школи.....	123
Методика «Вулкан» для діагностики та роботи з агресією (І. Ю. Млодик).....	124
Вправи та ігри.....	126
Індивідуальні навчально-дослідні завдання.....	133
Список використаних джерел	135

ПЕРЕДМОВА

У сучасному освітньому просторі затребуваним є вивчення закономірностей та особливостей емоційного світосприйняття дитини дошкільного віку, розвитку її емоційної сфери, що відіграє важливу роль у реалізації цілісності й гармонійності особистісного потенціалу дитини. Саме тому особливої актуальності сьогодні набуває завдання цільового вивчення особливостей індивідуальних емоційних проявів дітей через розкриття їхніх переживань.

Незважаючи на те, що проблема емоційного розвитку займає в дослідженнях психологів, філософів і педагогів важливе місце, але досі залишаються маловивченими основні питання, пов'язані з природою емоцій, роллю соціального оточення в їх розвитку та їх взаємозв'язку з якостями особистості, особливостями її взаємини з оточенням.

Більшість спеціалістів, які вивчають проблему навчання і виховання дошкільників, наголошують на тому, що емоційна сфера сучасних малюків розвинута недостатньо. Дуже рідко можна зустріти насправді веселу, емоційно благополучну дитину, адже навіть більшість дітей не вміють посміятися від щирого серця.

Причин цього є дуже багато, головна з них полягає в тому, що дорослі у першу чергу спрямовують усі свої зусилля на розвиток інтелекту сфери дитини (діти повинні вступити в престижні школи, а потім у вищі навчальні заклади), забуваючи про емоційну сферу і не замислюючись над тим, що недостатньо розвинута емоційна сфера гальмує розвиток інтелектуальної сфери. Саме емоції відіграють важливу роль у житті дітей: вони допомагають сприймати навколишній світ і реагувати на нього, у результаті визначають усе подальше життя людини, її успішність і місце в соціумі.

Ознайомлювати дітей із власними емоціями і вивчати їх необхідно з раннього віку. Це дає можливість дітям у подальшому стати господарями свого життя і не дозволяти емоціям, особливо негативним, управляти словами, думками, вчинками, почуттями вже дорослої людини і, найголовніше, ускладнювати спілкування з оточуючими. Чим молодші діти, тим відкритіше вони виявляють свої емоції.

Вони ще не знають, що повинні володіти своїми почуттями за певних ситуацій, і чому саме це необхідно робити. Вихователів необхідно зрозуміти кожную дитину, розібратись у справжніх мотивах її поведінки і бажань, тому що емоції є зовнішнім проявом мотивів. Іноді мотиви приховані від дитини, вона їх не усвідомлює, тому називає сторонні мотиви.

Педагогові дуже важливо більше дізнатися про «мову емоцій», адже емоції люди адресують одне одному, спілкуються за їх допомогою. Вихователь, який має певні психологічні та педагогічні знання, а найголовніше – любить дітей, може дізнатися багато чого нового з цього емоційного «мовознавства».

Виховання через емоційну дію – це дуже складний процес. Основне завдання полягає не в тому, щоб придушити або ліквідувати емоції, а в тому,

щоб належним чином їх спрямовувати. Ознайомлювати дітей із власними емоціями і вивчати їх необхідно з раннього віку. Це дає можливість дітям у подальшому стати господарями свого життя і не дозволяти емоціям, особливо негативним, управляти словами, думками, вчинками, почуттями вже дорослої людини і, найголовніше, ускладнювати спілкування з оточуючими. Чим молодші діти, тим відкритіше вони виявляють свої емоції.

Мета вивчення дисципліни полягає в розкритті перед студентами особливої ролі дитинства як сенситивного періоду розвитку емоційної сфери дитини, ознайомлення їх із завданнями і змістом, віковими та статевими особливостями емоційної сфери особистості, з методами і прийомами роботи у ЗДО, НВК, школах. Навчити творчо використовувати одержані під час навчання теоретичні знання у практичній діяльності, сприяти професійному становленню майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти.

Завдання курсу:

Теоретичні:

- сформувати у студентів уявлення про особливості розвитку емоційної сфери дитини;
- сприяти ґрунтовному засвоєнню теоретичних знань;
- виховувати в студентів соціальну активність, сумлінне ставлення до професії, розвивати творчі здібності.

Практичні:

- сформувати у студентів вміння використовувати теоретичні знання при вирішуванні практичних завдань;
- сформувати прагнення до міцного усвідомленого засвоєння змісту, організаційних форм і методів розвитку емоційної сфери дитини.

У результаті вивчення дисципліни «Розвиток емоційної сфери особистості» студенти повинні **знати:**

- ❖ структуру емоційної сфери особистості, функції та способи вираження емоцій;
- ❖ роль емоцій у діяльності та поведінці особистості;
- ❖ прояви емоційних станів та процесів на психофізіологічному та соціальному рівнях;
- ❖ ознаки патології емоцій;
- ❖ закономірності розвитку емоційної сфери в онтогенезі.

Студент повинен **уміти:**

- ❖ визначати та диференціювати різні емоційні стани й процеси, зокрема за зовнішніми мімічними та пантомімічними проявами;
- ❖ діагностувати емоційний розвиток особистості;
- ❖ складати розвивальні програми для емоційного розвитку осіб різних вікових груп;
- ❖ розробляти корекційні програми для подолання деструктивних емоційних станів – управляти своїми емоціями, коригувати емоційні стани.

Видання адресоване студентам педагогічних вузів, вихователям та батькам, щоб допомогти створити навколо дитини світ високої емоційної культури.

